

PORTRET VAN GIOVANNI ARNOLFINI EN ZIJN VROUW

JAN VAN EYCK

[actief vanaf 1422, gestorven in 1441]

in 30 seconden

Giovanni Arnolfini en zijn vrouw poseren op de bovenverdieping van een rood bakstenen huis in de handelsstad Brugge, te midden van kostbare, zorgvuldig bijeengebrachte objecten, waaronder een bed met houtsnijwerk en donkerrode stoffen, een ongebruikbaar en extravagant voorwerp voor een woonkamer. Op de kist onder het raam liggen geïmporteerde sinaasappels. De schilder past een reeks penseelstreken toe om de verschillende texturen weer te geven, van de zijdezachte vacht van de hond tot het korte bont langs de randen van de gewaden. Lang werd gedacht dat het portret was gemaakt ter ere van de verloving of het huwelijk van het paar, maar dat wordt nu gezien als onwaarschijnlijk. De houding van de vrouw wijst overigens niet op zwangerschap, maar heeft te maken met de mode van die tijd. In de ronde spiegel tegen de achterwand zijn vier kleine figuurtjes te zien. Een is waarschijnlijk een minizelfportret van de schilder; de fraaie Latijnse spreuk boven de spiegel zegt 'Van Eyck was hier, 1434'. Van Eyck bewerkte het schilderij herhaaldelijk en voegde op het laatste moment details als de hond en de kroonluchter toe. Misschien was het portret een geschenk van de kunstenaar aan zijn vrienden; de opgeheven hand, als in een begroeting, van Arnolfini zou hiernaar kunnen verwijzen.

SCHETS (3 SEC.)

Van Eyck is zelf aanwezig op dit dubbelportret, vol zorgvuldig gekozen details die de rijkdom en smaak laten zien van de Italiaanse koopman Giovanni Arnolfini.

STUDIE (3 MIN.)

Van Eyck was een toonaangevende figuur in de noordelijke renaissance. Hij stond bekend om zijn vermogen het volledige potentieel van olieverf te benutten om textuur en lichteffecten tot in detail weer te geven. Zijn kleine bewaard gebleven oeuvre omvat religieuze werken en portretopdrachten, een genre dat in die tijd doorgaans was voorbehouden aan politiek leiders. Mogelijk is dit schilderij daarmee het vroegst overgebleven voorbeeld van een dubbelportret in een huiselijke setting.

DETAILS VAN HET WERK

olieverf op eikenhout, 1434
82,2 x 60 cm
The National Gallery, Londen

BIOGRAFIE (3 SEC.)

GIOVANNI DI NICOLA O
ARNOLFINI
ca. 1400-1452
Werkte in Brugge, maar was
tegel van een rijke Italiaanse
handelsfamilie uit Lucca.

TEKST (30 SEC.)

Elena Greer

*De richting van de
plafondbalken en
vloerdelen leidt het oog
naar de spiegel waarin
de kunstenaar zichzelf
heeft afgebeeld.*

HET VERRAAD VAN DE VOORSTELLING

RENÉ MAGRITTE (1898-1967)

in 30 seconden

Onder een eenvoudige, grafische weergave van een pijp is in het Frans geschreven *Ceci n'est pas une pipe* ('Dit is geen pijp'). Tekst en beeld zijn bij elkaar geplaatst om een schijnbare paradox weer te geven. Natuurlijk is noch de visuele weergave van de pijp noch het woord 'pijp' een echte pijp. Deze schijnbare banaliteit ligt ten grondslag aan de complexe interactie tussen beeld, tekst en voorwerp. Magritte is waarschijnlijk de bekendste twintigste-eeuwse Belgische kunstenaar en wordt geassocieerd met het surrealisme. *Het verraad van de voorstelling* hoort bij een serie uit de jaren twintig met elementen als tegenstrijdige statements, het verkeerd benoemen van objecten en droomachtige tegenstellingen die vraagtekens plaatsen bij conventies over kennis en representatie, en de geheimzinnige transactie tussen subjectiviteit en objectiviteit. Magrittes surrealistische schilderijen kunnen ook worden gezien als rationele pogingen om de relatie te tonen tussen representatiemogelijkheden en realiteit. Hun concrete, illustratieve kwaliteit doet denken aan de grafische vormgeving waarvan hij jarenlang had geleefd. Deze eenvoudige, schijnbaar conservatieve esthetiek versterkt het gevoel van mysterie, de dromerige bevreemding en de verontrustende, soms extreme ongerijmdheid van zijn werk.

SCHETS (3 SEC.)

Magritte verbeeldde gewone objecten in een verrassende context en maakte gebruik van humor om de spanning tussen realisme en surrealisme aan te tonen.

STUDIE (3 MIN.)

De surrealisten werden beïnvloed door de psychoanalyse en reageerden op de tegenstellingen die inherent zijn aan de menselijke ervaring. Ze wezen rationalisme en realisme in kunst en het leven af, en omarmden Freuds ideeën over onderbewuste verlangens en inzichten, onthuld door fantasie en mythologie. Volgens Magritte kon mysterie ontdekt worden in het alledaagse en hij dompelde zich onder in het gewone van het burgerlijke bestaan.

DETAILS VAN HET WERK

olieverf op doek, 1928-1929
63,5 x 94 cm
Los Angeles County
Museum of Art

BIOGRAFIE (3 SEC.)

ANDRÉ BRETON
1896-1966
Frans dichter en de schrijver
van het belangrijke, in 1924,
gepubliceerde Manifest van het
Surrealisme.

TEKST (30 SEC.)

Paul Harper

Het verraad van de voorstelling ondermijnt op humoristische wijze de gangbare relatie tussen beeld, tekst en voorwerp.

EROS/CUPIDO

in 30 seconden

OVERWEGING (3 SEC.)

Eros is de incarnatie van de seksuele begeerte; hij vuurt pijlen af die mannen én vrouwen treffen, wat verlangen oproept.

ODYSSEE (3 MIN.)

In de schilder- en beeldhouwkunst wordt Eros afgebeeld als een naakt gevleugeld jongetje, gewapend met een boog en een pijlenkoker. Op oude schilderijen is hij aanwezig wanneer er seksuele begeerte in het spel is. Psyche is de vergoddelijking van de menselijke ziel; in oude mozaïeken is zij afgebeeld als een godin met vlinder-vleugels (psyché is ook Grieks voor 'vlinder').

Eros was de Griekse god van de seksuele begeerte. Zijn Romeinse tegenhanger was Cupido. Soms is Eros een van de Primordiale Vier. Hij belichaamt de scheppingsdrang van de natuur. In een andere variant is hij het kind van de affaire tussen Aphrodite en Ares. In een volksverhaal zegt Aphrodite, jaloeers op de mooie Siciliaanse prinses Psyche, tegen haar zoon Eros dat hij Psyche moet doorboren met zijn pijlen om haar verliefd te maken op een monster. Eros raakt per ongeluk zichzelf met een pijl, waardoor hij in een hopeloze hartstocht voor het meisje ontbrandt. Eros ontvoert Psyche stilletjes naar zijn huis, maar blijft onzichtbaar. Ze bedrijven de liefde. Misleid door haar afgunstige zusters steekt Psyche een lamp aan en ze ziet Eros; maar hij vliegt weg nadat hij zich aan de lamp heeft gebrand. Psyches zusters springen van een berg, in de verwachting dat de westenwind (Zephyrus) hen naar Eros' onderkomen zal voeren, maar slaan te pletter tegen de rotsen. Psyche zoekt overal naar Eros en volbrengt een aantal onmogelijke opgaven die Aphrodite haar oplegt. Uiteindelijk wordt Psyche verenigd met haar geliefde Eros, die met haar trouwt en haar tot een godin maakt. Samen krijgen ze een dochter, Hédoné ('plezier'). In de *Gouden ezels* van Apuleius staat de klassieke Romeinse versie van het verhaal.

VERWANTE MYTHEN

Vruchtbaarheidsgoden kunnen mannelijk en vrouwelijk zijn; ze zijn vaak met elkaar verbonden, net als Eros en Aphrodite.

BIOGRAFIEËN (3 SEC.)

ARES/MARS
God van de oorlog, vader van Eros
Zie blz. 192

APHRODITE/VENUS
Godin van de liefde en de schoonheid
Zie blz. 202

TEKST (30 SEC.)

Barry B. Powell

Eros, soms gezien als het product van een onwettige liefde tussen Aphrodite en Ares, is de god van de seksuele begeerte.

DE MINOTAURUS

in 30 seconden

OVERWEGING (3 SEC.)

De Minotaurus, met het lichaam van een man en een stierenkop, was de spruit van Pasiphae, de vrouw van Minos van Kreta, en een witte stier.

ODYSSEE (3 MIN.)

Minos en de Minotaurus worden soms opgevat als de belichaming van de Kretensische zonnegod, meestal afgebeeld als een stier. Kreta werd altijd in verband gebracht met stieren. Toen Zeus verliefd werd op de Fenicische prinses Europa, nam hij de gestalte aan van een witte stier. Ze vloog met haar rug en hij zwom met haar naar Kreta.

De Minotaurus, een enkele keer aangeduid met zijn naam Asterion (de 'sterachtige'), was het gevolg van de hubris (overmoed) van koning Minos. In een broederstrijd om de troon van Kreta deed Minos een beroep op Poseidon. De god stuurde hem een witte stier uit zee, die Minos moest offeren. Het was zo'n prachtig dier dat de koning de stier voor zichzelf hield en een kleiner beest in zijn plaats slachtte. Uit wraak vroeg Poseidon Aphrodite ervoor te zorgen dat Minos' vrouw, Pasiphae, hopeloos verliefd werd op de stier, wat ook gebeurde. Ze droeg Daedalus op een houten koe te bouwen waar zij in kon kruipen om haar passie uit te leven. Ze zoogde het daarna geboren kind met stierenkop, de Minotaurus, maar toen deze te wild en agressief werd, gaf Minos Daedalus opdracht het labirint aan te leggen om hem gevangen te zetten. Minos kon tribuut eisen van Aegeus, koning van Athene, in de vorm van een voorraad meisjes en jongens om de Minotaurus te voeren. Na drie jaar ging de Atheense held Theseus vrijwillig mee met de tribuutzending. Met hulp van Minos' dochter Ariadne en een kluwen draad om de route te markeren doodde hij de Minotaurus, hakte zijn hoofd af en ontsnapte uit het labirint.

VERWANTE MYTHEN

In de Japanse klassieke literatuur is de ushi-oni een demon met een stierenkop. Hij heeft verschillende vormen, maar is doorgaans een woest monster.

BIOGRAFIEËN (3 SEC.)

POSEIDON/NEPTUNUS
God van de zeeën en de paarden, broer van Zeus
Zie blz. 188

APHRODITE/VENUS
Godin van de liefde en de schoonheid
Zie blz. 202

THESEUS
Stichter-koning van Athene
Zie blz. 258

TEKST (30 SEC.)

Viv Croot

De Minotaurus eiste veel slachtoffers. Hij zaaide paniek en angst tot hij door Theseus werd gedood.

